

Mehmet Kanar: Hapyzdan ýokarda şahyr göremok

Category: Kitapcy, Söhbetdeşlik

написано kitapcy | 24 января, 2025

Mehmet Kanar: Hapyzdan ýokarda şahyr göremok HAFIZ'IN ÜSTÜNE ŞAIR TANIMAM

Fars dili ve edebiyatı uzmanı Prof. Dr. Mehmet Kanar, «Klasik şiirde Hafız'ın üstüne şair tanımam. Şiirin Tanrısıdır. Türk edebiyatının Fuzûlî-yi Bağdâdî'si ne ise Fars edebiyatının Fuzuli'si de Hafız-ı Şirazî'dir» dedi.

İletişimin hakim olduğu modern dünyada edebiyat önemli bir role sahiptir. Aslında edebiyat bir ülkenin kültürünü, tarihini ve hatta coğrafyasını temsil etmektedir. Ama bir ülkenin edebiyatını anlamak için önce o coğrafyanın dilini ve kültürünü derinden anlamak gerekir. Bu yüzden ülkeler arasında köprü kuran çevirmenlerin büyük etkisi olduğunu vurgulamakta fayda var.

Bu özelliklere sahip olan ve kaleme aldığı eserlerle Fars ve Türk edebiyatları ve Türkçe-Farsça çevirmenliğine büyük hizmet sunan isimlerden biri Türk yazar ve çevirmen Prof. Dr. Mehmet Kanar'dır.

• Mehmet Kanar kimdir?

Prof. Dr. Mehmet Kanar, Türkiye'de sözlük ve Osmanlı Türkçesi dendiği vakit akla gelen ilk isimlerden biri. "Çağdaş İran Edebiyatı'nın Doğuşu ve Gelişmesi" teziyle doktor unvanını alan Kanar, Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'nda doçentliğe ve ardından 1996 yılında profesörlüğe yükseldi. Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı başkanlığı, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yönetim Kurulu Üyeliği, İ.Ü Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcılığı, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Başkanlığı yaptı. Halen Yeditepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde ders vermektedir. Bilimsel çalışmaları, çevirileri

ve makaleleri olan Mehmet Kanar, sözlük anlamında da önemli çalışmalara imza atmıştır.

Aşağıdaki yazıda Mehmet Kanar'la yaptığımız röportajı okuyabilirsiniz.

– Bize biraz kendinizden ve yazdığınız kitaplardan bahsedermisiniz?

– 1954 yılında Mevlana şehri Konya’da doğdum. Liseyi İstanbul’da Vefa Lisesi’nde tamamladım. Fen kolu mezunuyum. Çocukken savaş pilotu olmak isterdim. Lise yıllarında kalp damar cerrahı olmak istedim. Bunun için Fen kolunda okudum. Üniversite giriş sınavında heyecandan ve deneyimsizlikten yeterince yüksek puan kazanamadım. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde filoloji bölümlerini kazandım. Daha düşük puanla öğrenci alan ve o zamanki adı Arap ve Fars Dilleri ve Edebiyatları olan bölüme kayıt yaptırdım. İkinci yıl Fars Dili ve Edebiyatı’nı birinci disiplin, Arap Dili ve Edebiyatı’nı ikinci disiplin, Eski Türk Edebiyatı’nı üçüncü disiplin, Yeni Türk Edebiyatı’nı dördüncü disiplin olarak seçtim. Tekrar üniversite giriş sınavına girmeme gerek kalmadı. Çünkü filoloji fen kafası istiyordu. Bölümümü çok sevdim ve Fars Dili ve Edebiyatı Kürsüsünü birincilikle bitirdim. Mezun olduğum yıl doktora başladım. Kısa bir süre sonra da asistan oldum. Tez hocam merhum Prof. Dr. Tahsin Yazıcı “Evladım herkes klasik edebiyat çalışıyor; sen de modern edebiyat çalış” dedi. Çağdaş İran Edebiyatının doğuşu ve gelişmesi üzerine doktoramı tamamladım. Doçentlik tezimde ve profesörlük takdim tezimde klasik edebiyat çalıştım. Biri Farsça Şem’ u Pervane mesnevileri, ikincisi Evhadüddin-i Kirmanî’nin rubailerini üzerineydi. Bütün tezlerim kitap halinde basıldı.

Lisans yıllarımda büyük bir sözlük sıkıntısı çekiyorduk. Farsça-Türkçe 25.000 maddelik sözlükle Farsça çeviri yapılamıyordu. Oysa doktora sonra hep klasik çalışmak istiyordum. Hayatımın en zor ama kesin kararını vermek zorunda kaldım. Klasik çalışma hevesimi erteledim, altyapı

çalışmalarına yöneldim. Kaliteli, hacimli Farsça-Türkçe ve Türkçe Farsça sözlükler hazırlamaya karar verdim. Bunun için kaynak taraması gerekiyordu. Doktora tezimden dolayı Sadık Hidayet, Sadık Çûbek, Bozorg Alevi, Muhammed Hicazi, Said Nefisi gibi nice büyük yazarla tanıştım. Bu eserleri hem çevirdim hem tarama yaptım.

Her on yılda bir sözlüklerimi genişlettim. Yaptığım çeviriler hep sözlüğü büyütme ekseninde meydana çıktı.

Türk klasiklerine de mesleğim gereği yöneldim. Dil içi çeviri, sadeleştirme, öyküleştirme, dil öğrenim seti gibi çalışmalar bunun ardından geldi.

Küçük bir hatırlatmada bulunayım:

Sadık Hidayet'in Terânehâ-yi Heyyâm adlı incelemisini Hayyam'ın Teraneleri adıyla Türkçe'ye çevirdim. Bu çalışma ile Farsça-Türkçe Çeviri alanında birincilik ödülünü kazandım.

Daha sonra bu sahadaki çalışmalarımın dolayısıyla İran Cumhurbaşkanlığınca "Yılın Üstün Araştırmacısı" (Pejûhişger-i berter) ödülüne layık görüldüm. Bu ödül benim gözümde, Doğu'nun Nobel ödülüdür. Layık olduğum ödülün bilincindeyim.

– Yıllardır Fars dili ve edebiyatı alanında çalışarak önemli eserleri kaleme almışsınız. Bu dilin size çekici gelen tarafı nedir?

– Farsça müzikalitesi olan, rahat ifade etme imkânı olan güzel bir dil. Ancak klasik Farsçada, özellikle şiir alanında durum aksinedir.

Üstelik Türkler okullarında (Harp okullarında bile) Rüşdiye'den (medrese-yi mutevessite) itibaren elsine-yi selâse yani üç temel dili öğrenmeyi zorunlu tutmuşlar. Türkçe, Farsça ve Arapça. Anadolu'da uzunca bir dönem devlet yazışmaları Farsça yapılmış, Farsça eserler kaleme alınmış, Fars Edebiyatı'nın eserleri tercüme, şerh ve adapte edilmiştir. Bu işler sonradan zayıflamaya yüz tutmuştur. Şimdi Farsça Üniversitelerde öğretilmektedir. Özel kurslar da vardır.

– Neden Fars dili ve edebiyatına ait eserleri çevirmeye karar verdiniz?

– Yukarıda da belirttiğim gibi hazırlayacağım sözlüklerin yan çalışması olarak bu işe giriştim.

Tek hedefim vardı. Kaliteli Farsça-Türkçe ve Türkçe-Farsça sözlük hazırlamak.

– Gelecek günlerde hangi İranlı yazarlar ve hangi eserlerini çevirmeyi düşünüyorsunuz?

– Attar'ın Musibetname'sini çevirdim. Sırada Mantıku't-tayr var. Manzum çevirisine başladım.

Bundan sonra klasik ve modern metin karışık sırayla çeviri yapabilirim.

– Fars ve Türk edebiyatlarını birbirine bağlayan özellikler nelerdir?

– Bu soruya kısmen cevap vermiştim. İki milletin iç içe geçmiş kültürü söz konusudur. İlk başlarda, Mevlana Celaleddin'in öncülüğüyle Fars edebiyatı Türkiye'de tanıtılmıştır.

Öte yandan Türkler İran topraklarında Gazneli, Selçuklu, İlhanlı, Safevi, Kacar gibi büyük devletler kurmuşlar, iki dilli padişahlar Fars edebiyatını güçlendirmek için büyük fedakârlıklarda bulunmuşlardır.

– Türkiye'de Fars dili ve edebiyatına ilgi nasıldır?

– İlgi büyüktür. Birçok devlet üniversitesinde Fars Dili ve Edebiyatı anabilim dalları öğrenci yetiştirmektedir. Akademik camia daha çok klasik edebiyat üzerinde çalışmaktadır. İçlerinde modern çalışanlar da vardır.

– Türkler İranlı yazarlardan hangisini daha çok beğeniyorlar? Neden?

– Türkler modern yazarlardan önce Sadık Hidayet ile tanıştı. Bunda bendenizin de katkısı oldu. Bozorg Alevi, Sadık Çûbek, Furûg, Şamlu beğenilen yazar ve şairlerdir. Golamhuseyn Saidî'nin de bir eseri çevrilmiştir.

– İran'nın klasik şairlerinden Sadi ve Hafız'ın da eserlerini

çevirmişsiniz. Bu eserleri çevirdiğiniz zaman hiç zorluk yaşadınız mı? Klasik eserleri çevirmek zor değil mi?

– Evet, zorluk yaşadım. Ancak Gülistan'ı Türkçe'ye çevirmek için yirmi yıl, Mesnevi'yi ve Hafız Divanı'nın çevirmek için yirmi beş yıl hazırlık yaptım. Manzum eserin manzum olarak çevrilebileceğini ispatlamak istedim. Çevirilerde İran'ın yetiştirdiği kıymetli profesörlerin yayınlarını esas aldım. Onların notlarından çok yararlandım.

Burada şu hususu açıklamalıyım: Farsça'dan Türkçeye manzum eser çevirisi yapacak kişinin Türk Halk Edebiyatı, Divan Edebiyatı (edebiyât-i derbârî) ve Modern edebiyatın Türkçe'de söz ustası olanlarının eserlerini dikkatle okuması, onların ifade yöntemlerini öğrenmesi gerekir. Bu zaman alacak bir iştir. Ben bunu başardığımı düşünüyorum.

– Tahran'da her sene düzenlenen büyük kitap fuarını yakından gezdiniz mi?

– Tahran'daki kitap fuarlarına katılacak fırsatım olmadı. Üniversite'den arkadaşlarım katılıyor.

Şu hususu hatırlatayım: Bendeniz on iki yıl önce İstanbul Üniversitesi'nden emekli (bâznişeste) oldum. O zamandan beri Yeditepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Osmanlı Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi, Paleografya, Türk Sözlükbilimi vb. dersler veriyorum.

Ancak asıl mesleğim olan Fars Dili ve Edebiyatı sahasından hiçbir zaman uzaklaşmadım. Eski hızımla devam etmekteyim. Daha yapılacak çok iş var.

– İranlı hangi şair ve yazarın eserlerini daha çok seviyorsunuz?

– Klasik şiirde Hafız'ın üstüne şair tanımam. Şiirin Tanrısıdır (Hodâ-yi şi'r est). Sadî bile onun yüz fersah gerisinden gelir. Türk edebiyatının Fuzûlî-yi Bağdâdî'si ne ise Fars edebiyatının Fuzulî'si de Hafız-ı Şirazî'dir.

Yenilerin en muhteşem şairi hiç kuşkusuz Furug-i

Ferruhzad'dır. Onun ardından gelen çok şair var. Ama onun önüne geçen çıkmadı.

– İyi bir çevirmen olmak için hangi özelliklere sahip olmamız gerekir?

– Yukarda yer yer değindim. İki dile ve edebiyatına hakkıyla vakıf olmak lazımdır.

El altında kaliteli sözlükler bulundurmalıdır.

Çok deneyim sahibi olmak gerekir.

Röportaj:

Azar MAHDAWAN,

Morteza KARIMI. Söhbetteşlik